

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра садівництва ім. проф. В. Л. Симиренка

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан агробіологічного
факультету

_____ О.Л. Тонха

“2” червня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри садівництва
ім. проф. В.Л. Симиренка
протокол № 10 від «14» 05 2021 р.

В.о. завідувача кафедри садівництва
ім. проф. В.Л. Симиренка

_____ Б.М. Мазур

**РОБОЧА ПРОГРАМА З
НАВЧАЛЬНО-ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З
САДІВНИЦТВА**

спеціальність: 203 «Садівництво та виноградарство»

освітня програма: «Садівництво та виноградарство»

Факультет агробіологічний

Розробники: асистент кафедри садівництва, Гаврилюк О.С.

Київ — 2021 р.

**СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНО-
ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З ДИСЦИПЛІНИ
“ПЛОДІВНИЦТВО”**

Спеціальність	203 Садівництво та виноградарство
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Бакалавр
Нормативна чи вибіркова	нормативна
Семестр	перший-другий
Кількість кредитів ECTS	3,5
Модулів (розділів, блоків змістовних модулів)	1
Загальна кількість годин	108
Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин	
Практичні заняття (підготовка та виконання)	108
Форма підсумкових контрольних заходів	диференційований залік

ПЕРЕДМОВА

У системі підготовки висококваліфікованих фахівців важливу роль відіграють навчальні та виробничі практики.

Першим етапом практичної підготовки студентів є навчально-ознайомча практика, яка проводиться на 1-2-му курсі навчання. Завданням навчально-ознайомчої практики є ознайомлення студентів зі специфікою спеціальності «Садівництво та виноградарство» і системою підготовки фахівців згідно з вимогами освітнього ступеню «Бакалавр» та формування у студентів відповідних фахових компетенцій з питань плодівництва, виноградарства і розсадництва.

Плодівництво вивчає біологію, морфологічні особливості, закономірності зростання, розвитку, розмноження і плодоношення плодових рослин з метою розробки технології отримання посадкового матеріалу і продукції плодових культур.

Навчально ознайомлювальна практика розрахована на активне освоєння основ дисципліни, придбання навичок самостійного виконання основних видів робіт на колекційній ділянці, в саду, в навчальній аудиторії, а також за допомогою додаткової літератури. Завдання які виконуються студентами на практиці побудовані з урахуванням принципу наочності для того, щоб студенти після коротких пояснень викладача і під його керівництвом могли самостійно пропрацювати найбільш важливі питання.

Основна увага в роботі приділена ознайомленню з біологічними особливостями зростання і розвитку, розмноження і плодоношення плодових і ягідних рослин з урахуванням сучасних досягнень наукового плодівництва і запитів виробництва.

У процесі ознайомлення студенти беруть безпосередню участь у виконанні окремих прийомів догляду за садом, виноградником, плодовим розсадником, тим самим отримуючи початкові практичні навички майбутніх фахівців.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Плодівництво» є формування у майбутніх фахівців напряму підготовки 203 "Садівництво та виноградарство" знання і навички з технологій виробництва плодів і ягід, які є основою харчування населення та сировиною для переробних підприємств.

Метою викладання навчальної дисципліни «Плодівництво» є підготовка фахівців для роботи у галузі садівництва та виноградарства.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Плодівництво» є:

- вивчення і засвоєння біологічних та екологічних особливостей росту, плодоношення і розмноження плодових, ягідних культур і винограду;
- набуття практичних навиків вирощування садивного матеріалу плодових і ягідних культур та винограду;
- оволодіти знаннями із створення інтенсивних промислових насаджень плодових і ягідних культур та винограду;
- набуття практичних навиків по догляду за насадженнями, плодових, ягідних рослин та винограду.

БАЗИ ПРАКТИКИ

Навчально-ознайомча практика студентів проводиться на базі:

1. навчальної лабораторії (НЛ) «Плодоовочевий сад»;
2. профільних науково-дослідних установ (Інститут садівництва НААН).

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Відповідальність за організацію та проведення навчальної практики покладена на ректора Вищого навчального закладу. За його наказом визначається: місце та терміни проведення практики; склад студентських

груп; відповідальний керівник за організацію практики та оформлення підсумкового звіту за її результатами; посадова особа, на яку покладено загальну організацію практики та контроль за її виконанням.

За наказом ректора загальну організацію навчальної практики та контроль за її проведенням здійснює перший проректор з навчально-виховної і організаційної роботи ВНЗ. Навчально-методичне керівництво навчальною практикою виконує навчальна частина університету.

Загальне керівництво навчальною практикою на факультеті покладено на декана, який здійснює керівництво навчально-методичним забезпеченням практики; інформує студентів та науково-педагогічний склад і завідувача кафедри садівництва про місце, строки проведення практики та форми звітності; здійснює контроль за виконанням програми практики та своєчасним складанням підсумків.

Науково-педагогічний склад кафедри під керівництвом завідувача розробляє програму навчальної практики; бере участь у визначенні місця проведення практики; призначає викладача-керівника навчальної практики; здійснює загальне керівництво та контроль за проведенням практики; обговорює підсумки та аналізує виконання програми практики; подає до деканату та навчальної частини пропозиції щодо удосконалення її організації.

Завідувач кафедри охорони праці проводить загальний інструктаж з охорони праці та інструктаж з техніки безпеки перед відправленням студентів на практику з письмовим оформленням у відповідному журналі за присутності представника деканату.

Проректор з навчально-науково-виробничих питань забезпечує транспортування студентів до місць проведення навчальної практики.

На місцях проходження навчальної практики відділ з охорони праці відповідної організації проводить інструктаж студентів із техніки безпеки.

Безпосереднє навчально-методичне керівництво і виконання програми практики виконує науково-педагогічний персонал кафедри садівництва імені професора В.Л. Симиренка.

Безпосередній викладач-керівник допускає до проходження практики студентів після проведення інструктажу з техніки безпеки в університеті та на робочих місцях з письмовим оформленням у відповідному журналі. На початку навчальної практики викладач знайомить студентів з програмою практики, її тематикою, порядком виконання та звітності (виконання кваліфікованої роботи, оформлення, умови задачі та захисту звіту та ін.). Контролює якість виконання студентами програми практики, забезпечення належних умов праці та побуту студентів. Надає методичну допомогу студентам під час виконання програми та консультації щодо обробки зібраного матеріалу. Приймає захист звітів з навчальної практики у складі комісії. Звітує перед науково-педагогічним складом кафедри про проведення практики та вносить свої пропозиції щодо її поліпшення.

Студенти повторюють та закріплюють теоретичний матеріал відповідної теми за надання попередніх консультацій педагогом, фіксуючи необхідну інформацію в зошит. Після пояснення керівником методики та порядку виконання завдання студенти самостійно або в групі проводять необхідні пошуки інформативного матеріалу, роблять висновки, заключення та ін.

У час вільний від занять студенти оформляють конспекти, записуючи порядок та результати виконаної роботи; готуються до наступного завдання.

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Тематичний план навчально-ознайомчої практики

Таблиця 1

№ п/п	Назва теми	Всього, год	теоретичних, год	практичних /самостійних год
1.	Плодові культури навчальної лабораторії (НЛ) «Плодоовочевий сад» та особливості їх вирощування	13	3	10
2.	Колекційний виноградник НЛ «Плодоовочевий сад» та прийоми догляду за виноградними рослинами.	13	3	10
3.	Біологічні основи розмноження плодових рослин і винограду	12	3	9
4.	Вирощування саджанців плодових культур	15	3	12
5.	Вирощування саджанців плодових культур. Зелені операції	12	3	9
6.	Формування саджанців смородини та догляд за ними	13	3	10
7.	Формування дворічних саджанців зерняткових культур	13	3	10
8.	Ознайомлення із відсадковим маточником вегетативних підщеп плодових культур	12	3	9
9.	Навчально-ознайомча екскурсія в Інститут садівництва НААН України	6	6	-
	Всього	108	29	79

ТЕМА 1. ПЛОДОВІ КУЛЬТУРИ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ (НЛ) «ПЛОДООВОЧЕВИЙ САД» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИРОЩУВАННЯ

Мета: Ознайомитися зі структурою НЛ, плодовими культурами та їх сортовим складом, особливостями догляду за ґрунтом і рослинами.

У процесі ознайомлення студенти беруть безпосередню участь у виконанні вищезазначених прийомів догляду за садом, тим самим отримуючи початкові практичні навички майбутніх фахівців.

Матеріально-технічне забезпечення. Секатори, сапи, лопати, шпагат, етикетки.

Завдання.

1. Ознайомитись із (та практично опрацювати):
  - системою утримання ґрунту в міжряддях і рядках, способами боротьби з бур'янами та їх ефективністю;
  - технікою і строками проведення зелених операцій (літнє обрізування та прищипування зелених пагонів);
  - способами поливу та режимом зрошення плодових рослин;
  - системою захисту плодових насаджень проти хвороб і шкідників;
  - технікою садіння рослин та після садивним доглядом за ними;
2. Ознайомитись із класифікацією плодових культур за морфологічними та господарсько-біологічними ознаками.
3. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання у кінці робочого дня.

ТЕМА 2. КОЛЕКЦІЙНИЙ ВИНОГРАДНИК НЛ «ПЛОДООВОЧЕВИЙ САД» ТА ПРИЙОМИ ДОГЛЯДУ ЗА ВИНОГРАДНИМИ РОСЛИНАМИ.

Мета: Ознайомитися з сортовим складом навчального виноградника, основними підщепними сортами винограду; формуванням кущів, технікою та строками виконання технологічних операцій; можливістю промислового виноградарства у нетрадиційній зоні; особливостями догляду за ґрунтом і рослинами.

Матеріально-технічне забезпечення. Секатори, сапи, лопати, шпагат, етикетки.

Завдання.

1. Ознайомитись із (та практично опрацювати):
  - будовою і функціями виноградного куща;
  - різними типами форм куща для не укривної, напів-укривної та укривної зон виноградарства;
  - системою утримання і обробітку ґрунту на виноградниках;
  - способами боротьби з бур'янами та їх ефективністю;
  - способами застосування добрив у виноградарстві та способами поливу й режимом зрошення виноградного насадження;
  - способами вегетативного розмноження винограду чубуками, відсадками та щепленням;
  - технікою садіння винограду та доглядом за молодим виноградником.
  - методами визначення пошкодження органів виноградної рослини несприятливими умовами довкілля, шкідниками і хворобами;
2. Провести або ознайомитись із виведенням безштамбового віялового та штамбового формування виноградних кущів за роками; визначити

можливі прийоми його прискорення (встановленням та підв'язування до шпалери).

3. Освоїти техніку і строки проведення операцій із зеленими частинами кущів (обламування і підв'язування зелених пагонів до опори, прищипування верхівок пагонів, пасинкування, чеканка);

4. Дати відповіді на контрольні завдання.

ТЕМА 3. ОСНОВИ РОЗМНОЖЕННЯ ЯГІДНИХ КУЛЬТУР ТА ВИНОГРАДУ

Мета: Ознайомитись зі способами розмноження смородини, порічки, суниці, малини, ожини та винограду.

Зміст теми. У відповідних відділеннях розсадника (маточнику та шкільці смородини і порічки, маточнику суниці, теплиці для укорінення зелених живців та ін.) викладач демонструє, як виростити саджанці смородини і порічки зі здерев'янілих і зелених живців, як отримати розсаду суниці, саджанці малини і ожини. Студенти отримують можливість за допомогою секаторів нарізати необхідну кількість зелених живців смородини і висадити їх у теплицю із дрібнодисперсним поливом (штучним туманом). Викладач контролює правильність виконання зрізів, довжину живців, глибину їх садіння у субстрат.

Далі викладач показує, як правильно заготувати розсаду суниці (викопати, обрізати корені та видалити лишні листки). Студенти виконують поставлене завдання, зв'язують розсаду у пучки, прикопують у канавки і поливають.

Матеріально-технічне забезпечення. Секатори, сапи, лопати, шпагат, етикетки.

Завдання:

1. Побачити, як у виробничих умовах розмножуються основні ягідні культури (смородина, порічка, суниця, малина, ожина).

2. Навчитися нарізати і висаджувати живці смородини і порічки та ін.
3. Навчитися заготовляти і закладати на тимчасове зберігання розсаду суниці.
4. Познайомитись із системою по догляду за ґрунтом у маточних насадженнях ягідних культур
5. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання

ТЕМА 4. ВИРОЩУВАННЯ САДЖАНЦІВ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР

Мета: Ознайомитись із технологічним циклом вирощування щеплених саджанців плодкових культур.

Зміст теми. Заняття проводиться у плодovому розсаднику. Викладач знайомить студентів із основним шляхом отримання садивного матеріалу плодкових культур – щепленням. У першому полі він показує різні підщепи зерняткових і кісточкових культур, пояснює, як і коли проводиться окулірування (основний спосіб щеплення в розсаднику). Далі студенти переходять у друге поле шкільки саджанців, де викладач пояснює, як із заокульованої бруньки отримують прищепну частину саджанця, показує основні зелені операції (видалення паростків на підщепі, пасинкування тощо). Звертає увагу на важливість боротьби з бур'янами, зрошення, підтримання ґрунту у міжряддях в розпушеному стані.

Після теоретичної частини студенти займаються прополюванням рослин, ретельно видаляючи бур'яни у рядах і міжряддях. При цьому дуже важливо не пошкодити кору підщеп та саджанців. Кожен студент має прополоти 100 погонних метрів ряду. Викладач слідкує за ретельністю виконання роботи.

Матеріально-технічне забезпечення. Сапи, рукавиці.

Завдання:

1. Ознайомитись із основними етапами вирощування щеплених саджанців зерняткових і кісточкових культур.
2. Навчитися доглядати за рослинами у відділеннях плодового розсадника.
3. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання

ТЕМА 5. ВИРОЩУВАННЯ САДЖАНЦІВ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР. ЗЕЛЕНІ ОПЕРАЦІЇ

Мета: Навчитися правильно виконувати зелені операції, які проводяться у другому полі шкілки саджанців.

Зміст теми. Робота виконується в другому полі шкілки саджанців НЛ «Плодоовочевий сад». Викладач пояснює, з якою метою проводяться зелені операції у процесі формування однорічних щеплених саджанців, яка їх періодичність. Демонструє техніку видалення паростків, які відростають від підщепної частини майбутнього саджанця, а також пасинків, що утворюються у пазухах листків в зоні майбутнього штамба. Наголошує на тому, що зелені операції слід проводити акуратно без пошкоджень кори.

Далі студенти під наглядом викладача проводять зелені операції.

Матеріально-технічне забезпечення. Сапи, рукавиці.

Завдання:

1. Навчитись видаляти паростки на підщепній частині окулянтів.
2. Провести пасинкування у зоні штамба майбутнього саджанця.
3. Познайомитись із системою утримання ґрунту у шкілці саджанців.
4. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання

ТЕМА 6. ФОРМУВАННЯ САДЖАНЦІВ СМОРОДИНИ ТА ДОГЛЯД ЗА НИМИ

Мета: Ознайомитись із технологією вирощування саджанців смородини зі здерев'янілих живців.

Зміст теми. На прикладі декількох викопаних рослин викладач показує, як відбувається укорінення здерев'янілих живців смородини, що були висаджені восени минулого року. Пояснює важливість агротехнічних прийомів (боротьби з бур'янами, рихлення міжрядь, поливів, підживлень) для активного росту саджанців смородини. Разом зі студентами визначає приживлюваність живців, стан рослин, орієнтовний вихід саджанців, очікуваний прибуток. Пояснює і показує, як правильно провести розпушування міжрядь і прополоти рослини у ряду.

Після теоретичної частини студенти займаються прополюванням рослин, ретельно видаляючи бур'яни у рядах і розпушуючи міжряддя. Дуже важливо не пошкодити кору майбутніх саджанців. Основу рослини бажано підгорнути вологою землею на висоту 5-8 см. Кожен студент має прополоти 100 погонних метрів ряду і сусіднього міжряддя. Викладач слідкує за ретельністю виконання роботи.

Матеріально-технічне забезпечення. Сапи, рукавиці (надаються НЛ «Плодоовочевий сад»).

Завдання:

1. Ознайомитись із основними етапами вирощування саджанців смородини.
2. Навчитися визначати приживлюваність здерев'янілих живців.
3. Провести розпушування міжрядь і прополювання рослин у рядах.
4. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання.

ТЕМА 7. ФОРМУВАННЯ ДВОРІЧНИХ САДЖАНЦІВ ЗЕРНЯТКОВИХ КУЛЬТУР

Мета: Ознайомитись із головними технологічними прийомами формування дворічок яблуні і груші.

Зміст. Викладач пояснює, як правильно сформувати дворічний саджанець, показує, де у саджанця штаб, зона крони, як у ній мають бути розмішені гілки. Усі пагони, що відростають у зоні штаба, повинні регулярно видалятися. Викладач розповідає, коли і як проводиться дана операція, демонструє техніку видалення пагонів. Студенти за допомогою секаторів вирізають пагони, що утворились у зоні штаба саджанців, зрізи мають бути акуратні «на кільце» без пошкоджень кори штаба.

Далі викладач пояснює, чому у третьому полі шкільки саджанців міжрядний обробіток проводиться вручну, або висококлінерною технікою. Студенти отримують завдання з прополювання рослин і розпушування міжрядь (100 погонних метрів на одного студента) і під керівництвом викладача виконують його. Важливо не допускати пошкоджень кори та оголення коренів.

Матеріально-технічне забезпечення. Секатори, сапи, рукавиці (надаються НЛ «Плодоовочевий сад»).

Завдання:

1. Зрозуміти, як має виглядати дворічний щеплений саджанець, дізнатись про його будову.
2. Навчитися видаляти пагони в зоні штаба.
3. Провести розпушування міжрядь і прополювання рослин у рядах.

ТЕМА 8. ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ ВІДСАДКОВИМ МАТОЧНИКОМ ВЕГЕТАТИВНИХ ПІДЩЕП ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР

Мета: Ознайомитись із основними вегетативними підщепами зерняткових культур і їх розмноженням шляхом вертикальних відсадків.

Зміст практики. Викладач розповідає студентам про важливість клонових підщеп для сучасного плодівництва, про те, що саме вони забезпечують скороплідність і високий урожай насаджень. Знайомить із найпоширенішими карликовими і напівкарликовими підщепами, розповідає про їх походження. Демонструє процес утворення коренів на вертикальних відсадках, наголошує на важливості дотримання строків підгортання пагонів, а також дотримання високого рівня агротехніки у маточнику.

Викладач показує, як правильно підгортати пагони клонових підщеп, якою має бути висота гребеня. Важливо рівномірно засипати вологою землею проміжки між окремими пагонами. Разом з підгортанням слід видалити бур'яни у рядах. Кожен студент має власноруч підгорнути маточник. Викладач слідкує за ретельністю виконання роботи.

Матеріально-технічне забезпечення. Секатори, сапи, рукавиці (надаються НЛ «Плодоовочевий сад»).

Завдання:

1. Відвідати відсадковий маточник вегетативних підщеп, ознайомитись із принципом їх розмноження вертикальними відсадками.
2. Дізнатись про основні вегетативні підщепи яблуні і груші.
3. Навчитися підгортати пагони з метою їх укорінення.
4. Дати відповіді на контрольні та тестові завдання.

ТЕМА 9. НАВЧАЛЬНО-ОЗНАЙОМЧА ЕКСКУРСІЯ В ІНСТИТУТ САДІВНИЦТВА НААН УКРАЇНИ

Мета: Ознайомитися з дослідними насадженнями, досягненнями науковців та напрямками досліджень.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Після закінчення навчальної практики студенти звітують про виконання програми практики. Форма звітності студента за практику – це подання письмового звіту та здачі заліку. Для якісного формування звіту та підготовки до його захисту студентам необхідно виділити 3 передостанніх днів у межах практики для самостійної роботи. Останній день практики – день захисту звітів.

Студент захищає звіт перед комісією, яка призначається завідувачем кафедри. Комісія складається з безпосереднього керівника практики та не менше одного викладача кафедри. Комісія приймає диференційований залік у вищому навчальному закладі в останні дні його проходження. Результат заліку за практику вноситься у заліково-екзаменаційну відомість і у залікову книжку студента за підписом керівника практики від кафедри (табл. 2).

**Схема орієнтовного розподілу балів за навчально-
ознайомлювальну практику**

Таблиця 2

Вид контролю	Тема	Бал
1.	Плодові культури навчальної лабораторії (НЛ) «Плодоовочевий сад» та особливості їх вирощування	5
2.	Колекційний виноградник НЛ «Плодоовочевий сад» та прийоми догляду за виноградними рослинами.	5
3.	Біологічні основи розмноження плодових рослин і винограду	5
4.	Вирощування саджанців плодових культур	5
5.	Вирощування саджанців плодових культур. Зелені операції	5
6.	Формування саджанців смородини та догляд за ними	5
7.	Формування дворічних саджанців зерняткових культур	5
8.	Ознайомлення із відсадковим маточником вегетативних підщеп плодових культур	5
9.	Навчально-ознайомча екскурсія в Інститут садівництва НААН України	
Всього за поточний контроль		40
Підсумковий контроль (диференційований залік)		60
Разом		100

Рекомендований перелік джерел літератури

1. Куян В.Г. Плодівництво / В. Г. Куян.– Житомир, 2009.– 480 с.
2. Кондратенко Т.Є. Сорти яблуні для промислових і аматорських садів України / Т. Є. Кондратенко. – К.: Манускрипт – АВС, 2010. – 400 с.
3. Куян В. Г. Спеціальне плодівництво / В. Г. Куян. – К.: Світ, 2004. – 464с.
4. Гапоненко Б.К. Ваш сад / Б.К. Гапоненко, М.Б. Гапоненко. – К.: Урожай, 1994. – 400 с.
5. Дикун О.М. Інтенсивні технології вирощування органічної (екологічно чистої) продукції полуниці садової, малини, ожини, смородини і агрусу у незахищеному ґрунті / О. М. Дикун, В.В. Козак. – К.: «Агросвіт України», 2012. –76 с.
6. Кондратенко П.В. Адаптація яблуні в Україні / П.В. Кондратенко. – К.: Світ, 2001. – 192 с.
7. Кондратенко Т.Є. Яблуня в Україні. Сорти / Т.Є. Кондратенко. – К.: Світ, 2001. – 296 с.
8. Омельченко І.К. Садівнича наука України: минуле, сьогодення, перспективи / І.К. Омельченко, І.В. Гринник. – К.: «Преса України», Інститут садівництва НААН України, 2012. – 528 с.
9. Чиж О.Д., Інтенсивні сади яблуні / О.Д. Чиж, В.В. Фільов, О.М. Гаврилюк, С.М. Чухіль. –К.: Аграрна наука, 2008. – 224 с.